

Кримінальна відповідальність за вчинення рейдерських дій: історія питання та що змінилось

Що змінилось:

Повідомляємо, що 10.10.2013 року Верховною Радою України було прийнято Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії протиправному поглинанню та захопленню підприємств» який, по суті, вводить кримінальну відповідальність за вчинення рейдерських дій (надалі – «Закон»).

Так, відповідно до Закону, розділ VII Особливої частини Кримінального кодексу України (надалі – «КК України») доповнюється статтями: 205-1 (Підроблення документів, що подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців); 206-1 (Захоплення будівлі, споруди чи іншого об'єкта підприємства, установи, організації); 206-2 (Протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації).

Зауважимо, що Закон, на день публікації цього оглядового листа, ще не набрав законної сили, адже він іще не підписаний Президентом та не оприлюднений. Однак, вважаємо, що Президент таки підпише Закон, який був ініційований урядом, і через три місяці після його оприлюднення він набере законної сили.

Важливість вказаних змін до КК України полягає в тому, що вони дозволять представникам бізнесу більш ефективно боротись з проявами такого поширеного на сьогоднішній день явища як рейдерство, чи, як його називає Закон – протиправне поглинання та захоплення підприємств. В першу чергу, нововведення покликані змінити ситуацію, за якої рейдери в Україні уникають відповідальності за свої дії.

Зауважимо, що про актуальність даної теми свідчать не лише все частіші повідомлення у засобах масової інформації, а й досвід нашої компанії. Так, за останній рік ми неодноразово брали участь у захисті клієнтів від досить реальних спроб рейдерського захоплення їх бізнесу.

Аналіз нових складів злочинів, для зручності наведемо у формі таблиць:

Статтею 205-1 КК запроваджується відповідальність за **підроблення документів, що подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців:**

Частина статті	Диспозиція частини статті	Коментар	Санкція
Ч. 1	внесення в документи, що відповідно до закону подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи або фізичної особи – підприємця, завідомо неправдивих відомостей, а також умисне подання документів, що містять завідомо неправдиві відомості, державному реєстратору.	За своєю конструкцією даний склад злочину є усіченим. Так, за цією статтею до кримінальної відповідальності особи притягатимуться не лише за подачу державному реєстраторові підроблених документів, але й за сам факт створення таких підроблених документів. У якості обов'язкових ознак цього злочину не передбачені мотив та мета. Відповідальність наставатиме за підроблення і надання реєстратору підроблених документів, незалежно від того, чи спрямовані ці дії на незаконне поглинання або захоплення підприємства.	штраф від 8 500 до 17 000 гривень або арешт від 3 до 6 місяців або обмеження волі до 2 років.

Ч.2	Ті ж дії, вчинені повторно, або службовою особою з використанням свого службового становища, чи за попередньою змовою групою осіб		штраф від 17 000 до 34 000 гривень або обмеження волі від 2 до 5 років з можливим позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років.
------------	---	--	--

За статтею 206-1 КК України каратиметься такий прояв рейдерської атаки як силове захоплення будівель та споруд та інших об'єктів підприємств:

Ч. 1	Захоплення будівлі, споруди чи іншого об'єкта підприємства, установи, організації або інше неправомірне втручання в діяльність підприємства, установи, організації з метою протиправного управління ним (нею), за відсутності ознак протидії законній господарській діяльності, що призвело до порушення нормальної роботи такого підприємства, установи, організації	Окрім власне захоплення будівель і споруд підприємства під дію цієї статті підпадатиме й будь-яке інше неправомірне втручання рейдерів в діяльність підприємства, наприклад: недопущення легітимного керівництва підприємства чи його працівників на територію підприємства, блокування роботи підприємства тощо. Не підпадатимуть під дію даної статті прояви втручання у діяльність підприємства, передбачені ст.206 КК України: неправомірна вимога припинити займатись господарською діяльністю; вимога укласти угоду або не виконувати укладену угоду, поєднана з погрозою застосування насильства чи пошкодження майна. Обов'язковим елементом складу цього злочину, на відміну від ст.205-1 КК України, є його мета у формі протиправного управління таким підприємством. За своєю конструкцією злочин за ст. 206-1 КК України є злочином із матеріальним складом, і відповідальність за нього настає лише за умови настання наслідку у формі порушення нормальної роботи підприємства.	Обмеження волі на строк до 3 років або позбавлення волі на строк до 2 років
Ч.2	Ті ж дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або поєднані з насильством, небезпечним для життя чи здоров'я.		позбавлення волі від 2 до 5 років
Ч.3	Ті ж дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, якщо вони вчинені за участю персоналу охорони суб'єктів охоронної діяльності або вчинені організованою групою, або якщо вони спричинили тяжкі наслідки.		позбавлення волі на строк від 5 до 10 років з конфіскацією майна

Статтею 206-2, якою також буде доповнений КК України, передбачатиметься кримінальна відповідальність за протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації:

Ч. 1	Протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації, у тому числі частками, акціями, паями їх засновників, учасників, акціонерів, членів, шляхом вчинення правочинів з використанням підроблених або викрадених документів, печаток, штампів підприємства, установи, організації	До відповідальності за цією статтею рейдерів можна буде притягнути практично за будь-який прояв протиправного заволодіння майном підприємства чи корпоративними правами його акціонерів (учасників), у разі якщо воно буде здійснено шляхом укладення правочинів з використанням незаконно отриманих чи підроблених документів.	виправні роботи на строк до 2 років або обмеження волі на строк до 3 років або позбавлення волі на строк до 3 років з обов'язковим позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю до 2 років, яке додається до кожного з основних покарань
Ч.2	Ті ж дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або з погрозою вбивства чи заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, або поєднані з насильством, що не є небезпечним для життя і здоров'я, або з пошкодженням чи знищенням майна.		позбавлення волі від 2 до 5 років з обов'язковим позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю до 2 років
Ч.3	Ті ж дії вчинені службовою особою з використанням службового становища або якщо вони заподіяли велику шкоду чи спричинили інші тяжкі наслідки.	Шкода вважається великою, у разі, якщо вона перевищує суму у 286 750 гривень (500 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян).	позбавлення волі від 5 до 10 років з обов'язковим позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю до 3 років

Оцінюючи якість нововведень, зауважимо, що в будь-якому разі поява у КК України спеціальних складів злочинів, що передбачають відповідальність за прояви рейдерства є позитивним моментом. Так, відтепер у арсеналі бізнесу з'явиться досить ефективний інструмент від спроб захоплення активів – звернення до правоохоронних органів із заявами про вчинення спеціальних «рейдерських» злочинів.

Крім цього, суворі санкції нових статей КК України (наприклад: покарання до 10 років позбавлення волі за незаконне заволодіння майном підприємства у розмірі від 286 тисяч гривень), гарантовано збавлять пил рейдерів.

При цьому зазначимо, що сама наявність складів злочинів у КК України іще не означає того, що правоохоронні органи охоче починатимуть кримінальні провадження за кожною заявою підприємців, оскільки вибірковість притягнення до кримінальної відповідальності нікуди не зникла.

Історія питання:

До набрання чинності Законом питання успішної протидії рейдерським атакам, як свідчить практика, було та залишається дуже складним. Ситуація зумовлена, в першу чергу, відсутністю спеціального законодавства, що регулювало б відносини по боротьбі з проявами рейдерства. Особливе значення в цьому контексті має саме відсутність у КК України спеціальних складів злочинів, спрямованих на покарання осіб, що вчиняють саме рейдерські дії.

Тим не менше, навіть за відсутності таких спеціальних складів злочинів у КК України, існувала практика звернення до правоохоронних органів із заявами про вчинення «загальних» злочинів, юридичні склади яких є наближеними до окремих проявів рейдерства. Наприклад, використовувались заяви про вчинення: шахрайства (ст. 190 КК України); привласнення майна (ст. 191 КК України), умисного знищення або пошкодження майна (ст. 194 КК України); протидії законній господарській діяльності (ст. 206 КК України); доведення до банкрутства (ст. 219 КК України); самоправства (ст. 356 КК України), підроблення документів (ст. 358 КК України) тощо.

Зауважимо, що даний інструмент працює не завжди, адже кваліфікувати рейдерські дії за суміжними складами злочинів, уже наявними в КК України, часто досить складно, в силу витонченості прийомів, що їх використовують рейдери, а також в силу іншого призначення перелічених вище складів злочинів.

Можливість звернення до спеціального державного органу - Міжвідомчої комісії з питань протидії протиправному поглинанню та захопленню підприємств, як показала практика, є іще менш ефективним засобом для боротьби із незаконним захопленням бізнесу. Комісія то припиняє то поновлює свою роботу, і як правило, до належних заходів реагування на скарги суб'єктів господарювання так і не вдається.

Дещо змінити ситуацію дозволяє надання випадку рейдерського нападу на підприємство широкого суспільного резонансу через засоби масової інформації. Так, нам відомі випадки, коли, після повідомлення у ЗМІ про намагання захопити підприємство, заява про вчинення злочину, подана до прокуратури, одразу ж отримувала хід, і за нею були відкрито кримінальне провадження.

Однак, дані випадки є радше виключенням, ніж загальним правилом, і на сьогодні, в силу об'єктивних і суб'єктивних причин, реакція правоохоронних органів на заяви потерпілих від рейдерства, практично відсутня.

Ця ситуація, в більшості, зумовлена саме відсутністю в КК України так званих спеціальних складів злочинів, що передбачають відповідальність саме за прояви рейдерства.

Таким чином, зміни до КК України, що передбачають впровадження цих спеціальних складів злочинів, безперечно збільшать можливості бізнесу по захисту від проявів рейдерства.

Звертаємо Вашу увагу на те, що наведений вище коментар не є консультацією і пропонується з інформаційною метою. В конкретних ситуаціях рекомендується отримання повної фахової консультації.

З повагою,
КМ Партнери